

Knjiga Marije Dumitrescu, rusistkinje iz Bukurešta, zanimljiv je pristup obradi novih riječi u suvremenom ruskom jeziku.

Autorica nije u svoje djelo uvrstila samo nove riječi nego i one koje su se i prije upotrebljavale u pojedinim uskim jezičnim područjima (tehnički termini), ali su tek u novije vrijeme ušle u književni jezik štampom i literaturom.

Budući da ni jedan rječnik, prema mišljenju autorice ne može sadržavati sve »novine« što se unose u svakodnevnu štampu, vođena je kartoteka riječi pronađenih u sovjetskoj štampi koje su označavale nove predmete, pojave, znanstvena područja i otkrića.

Marija Dumitrescu navodi da je leksika sistem leksičkih jedinica koji se ritmički obogaćuje. Neke od tih leksičkih jedinica, iako se često upotrebljavaju, nemaju sposobnost razvijanja novih formi, dok druge vrlo brzo razvijaju velik broj srodnih riječi.

Zanimanje autorice privukle su osobito abrevijacije i posuđenice.

Materijal obrađen u ovoj studiji podijeljen je u tri poglavlja prema vremenskim razdobljima: od 1968. do 1972, od 1972. do 1973. i od 1974. do 1975. godine. Dva dodatna poglavlja obrađuju novitete na polju abrevijacija i posuđenica. U prilogu nalazimo rječnik novih termina i abrevijacije pod slovom A.

U razdoblju od 1968. do 1972, prema materijalu sabranom iz određenog broja sovjetskih publikacija, nove su riječi pretežno imenice. Prema konstrukciji mogu se podijeliti na jednostavne i složene, a označuju alat, aparate, strojeve, postrojenja i njihove dijelove vezane za razne znanstvene grane. Evo nekoliko primjera: биокомбайн; луноход; сферикон; водо-водяной реактор. Novi su termini u većini slučajeva sastavljeni od dva ili više elemenata, npr. карандаш светлой; двух-корпусный оборотный плуг.

U tekstilnoj i građevnoj industriji najveći je broj riječi koje označuju materijale od sintetskih vlakana i plastične materijale za gradnju, npr. белана, видлон, профилит, дребобетон.

Postoji i niz noviteta u vezi s medicinom: novi nazivi medicinskih preparata i instrumenata, npr. антигемофильный глобулин.

Naveden je i niz riječi u kojima je jedan element slovo ili broj, a ne riječ, npr. Луноход I, РЭМ 300 К.

Autorica naglašava da se na području posuđenica najviše upotrebljavaju termini engleskog porijekla, npr. партон.

Zanimljivo je i korištenje toponima pri tvorbi novih riječi. Kao primjer služi ime grada Ямбол u kojemu se nalazi tvornica umjetnih vlakana. Ямбол — ен = ямболен — umjetno vlakno koje se počelo proizvoditi u navedenoj tvornici.

Prema mišljenju autorice, status prijema riječi u jezik uvjetovan je: 1) brzim shvaćanjem značenja riječi, 2) čestotom njezine upotrebe, 3) gramatičkom bliskošću i podudaranjem s već postojećim jezičnim jedinicama i 4) stvaranjem derivata. Nove riječi su ili elementi ruskog porijekla ili elementi stranog porijekla. Postoje četiri kombinacije:

R—S

R—R

S—R

S—S

Premda veći broj tih riječi ostaju okazionalizmi i brzo prelaze u historizme, ipak jedan njihov maleni dio postaje sastavni dio rječnika ruskog književnog jezika. Zapanjuje porast novih riječi u ruskom jeziku, ali treba naglasiti da su one vezane za stručnu i znanstveno-popularnu literaturu, a manje za beletristiku. Glavni faktor koji je uzrok prijelaza te specijalne leksike u područje široke beletristike je znanstveno-fantastična literatura.

U poglavlju koje obrađuje novo u ruskoj leksici od 1972. do 1973. godine, Marija Dumitrescu tvrdi da je proces stvaranja novih riječi i posuđivanja tako brz da izdavanje rječnika ne može obuhvatiti stvarne potrebe. Dalje se postavlja pitanje zadržavanja riječi kao trajnog elementa u leksici i razmatra problem morfološkog aspekta novih riječi (ruskih i posuđenih). Posebnu pažnju autorica poklanja abrevijacijama. Što se tiče leksičkog područja u kojem nastaju nove riječi, ono je znanstveno-tehničko. Riječi su često sastavljene prema modelu pridjev — imenica, npr. атомный автомобиль. Javljaju se i nove riječi koje su zapravo tvorničke marke određenih proizvoda, npr. Нептун, zatim riječi koje se u njemačkom zovu Warennamen, pa nazivi materijala, npr. барекс, lijekova, npr. карбизол, abrevijacije, npr. АРС, složenice, npr. антифон, i fraze, npr. искусственный мрамор.

U poglavlju novoga u leksici suvremenog ruskog jezika u razdoblju od 1974. do 1975. autorica naglašava povezanost leksike s ekstralingvističkim faktorima. I ovdje je materijal baziran na sovjetskoj publicistici. Nove su riječi vezane za nove aparate, minerale i znanstvene discipline, npr. панорамный томограф, магнитобиология. Pronađen je i niz novih riječi koje u sebi sadrže element »радио«: радиовизор, радиоизотопный анализатор АЖР-1 »феррит«. Obradene su i riječi koje se ne mogu naći ni u jednom ruskom rječniku.

Posebno je razrađeno područje povezano s čovjekovim letom u svemir. Nabrajaju se nazivi novih materijala, aparata i njihovih dijelova. Istaknuta je i veza s međunarodnim kompleksom Apolo-Sojuz. U prilogu autorica daje i rječnik novih riječi vezan za to područje. Evo nekoliko primjera: монтажная орбита, обитаемый космический объект.

Posebno poglavlje čine abrevijacije. Nakon historijskog osvrtu na abrevijacije još od vremena drevnih Grka, autorica navodi da se u ruskim gramatikama ta interesantna pojava ne obrađuje dovoljno precizno, da se abrevijacije razmatraju u okviru stilističkih sredstava, a zanemaruje se njihovo značenje i funkcija. U ruskom jeziku abrevijacije postoje od davnine i u pismu i u govoru. Kao primjeri iz 18. stoljeća navode se zaštitni znakovi na porculanu, npr. П — производ tvornice porculana Pavla I. Među abrevijacije svrstani su inicijali imena i imena po ocu — И. П. Власов. U sovjetskoj epohi abrevijacije nastaju u neograničenom broju, čak se i posuđuju iz stranih jezika, npr. ЮНЕСКО.

U vezi s abrevijacijama javlja se niz problema: njihova struktura, grafička predaja, tip, izgovor, dioba na slogove i naglasak, morfološka opredijeljenost, derivacija i stilistička primjena. Jedna od glavnih karakteristika ruskog književnog jezika u sovjetskoj epohi su baš abrevijacije. Prema mišljenju autorice postoji sedam tipova abrevijacija. To su različite kombinacije slova, brojeva, već postojećih abrevijacija i toponima, npr. ТУ-134 А, Ингури-

ГЭСстрой, 11-ОКС, Т-500 М. Među abrevijacijama postoje i arhaizmi i nove tvorbe. Njihova je upotreba u prostoru.

Autorica zaključuje da je prijeko potrebno ograničiti rast sastava abrevijacija u suvremenom ruskom jeziku i izraditi potpun rječnik. U prilogu poglavlja o abrevijacijama ona daje sve prikupljene abrevijacije pod slovom А, i to po ovom sistemu: abrevijacija — transkripcija — značenje, npr. АВМ — (а-вз-зм) — агрегат по производству витаминной муки.

Posljednje je poglavlje vezano za posuđenice. Nakon osvrta na fenomen jezičnog posuđivanja autorica analizira posuđenice pod slovom А (600 riječi iz 18 jezika): 140 ih je posuđeno u 18. i 300 u 19. stoljeću. Najveći je broj imenica (550), zatim slijede pridjevi (40) pa glagoli (5).

U prilogu autorica daje rječnik posuđenica pod slovom F prema sistemu: broj riječi — riječ — jezik iz kojega je posuđena — godina posudbe, npr. 1192 — Фальсгарт — англ. — 1937.

Rad Marije Dumitrescu predstavlja izuzetan pristup problemu usvajanja novih riječi i velik je doprinos proučavanju suvremenog ruskog književnog jezika.